

Alternative resultatmål – rom for forbedringer

Alternative resultatmål, «APM-er» («Alternative Performance Measures») eller «justerte tall», er nøkkeltall som ikke er definert eller spesifisert i regnskapsstandardene. APM-er brukes i stadig større grad, både i Norge og internasjonalt. For å klargjøre sammenhengen mellom regnskapstallene og APM-ene er det nødvendig med god tilleggsinformasjon. Observasjoner fra praksis tilsier at det er rom for forbedringer.

Dr. oecon. og statsautorisert revisor
Steinar S. Kvifte
Partner EY

De siste årene har det vært rettet stadig større fokus mot en økende bruk av APM-er. APM-ene har som funksjon å tilrettelegge regnskapsinformasjonen for analyseformål. Regnskapstallene er utarbeidet på grunnlag av et regelsett som først og fremst har som formål å kommunisere «hva som har faktisk skjedd», mens APM-ene er nøkkeltall som er ment å være bedre egnet til å gi brukerne et grunnlag for å vurdere hva som er realistiske forventninger om fremtiden. I så måte representerer APM-er et supplement til regnskapstallene, ikke et alternativ, og det kan være fristende å foreslå at A-en i APM byttes med S (som i «Supplementary Performance Measures»).

IASB har i sitt pågående arbeid med utvikling av veiledning for bruk av APM-er i regnskapet erstattet A-en med M («Management Performance Measures»), som er en annen måte å unngå den mulige misforståelsen som kan oppstå når supplerende informasjon omtales som alternativ informasjon.

I USA omtales APM-er ofte som «non-GAAP»-tall, altså «ikke-regnskaps»-tall. «Kjært barn har mange navn», og formålet her er ikke å gjennomføre en ytterligere analyse av selve

Aktuelt om finansiell rapportering

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale spørsmål om finansiell rapportering. Det vil kunne være nye standarder eller tolkninger fra IASB eller NRS, men også relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, eller kommentarer til andre relevante utviklingstrekk med betydning for norske foretaks finansielle rapportering. En regnskapsfaglig spesialistgruppe i EY er forfattere av spalten. Dette nummerets spalte er forfattet av dr. oecon., statsautorisert revisor og nordisk IFRS-leder Steinar S. Kvifte.

benevnelsen. Det sentrale er at APM-er ikke har som formål å erstatte regnskapstallene, og siden APM-betegnelsen er såpass godt innarbeidet som den er, brukes den også i det følgende.

Når den supplerende finansielle informasjonen representert ved APM-er ikke er standardisert, er det av avgjørende betydning for effektiv bruk at det er en klar og tydelig sammenheng mellom det potensielt mer «subjektive» budskapet kommunisert gjennom APM-ene og den mer standardiserte og ofte reviderte IFRS-informasjonen. Denne «brobyggingen» mellom de to informasjonskildene har vært et sentralt tema for regulerende myndigheter i den senere tid.

European Securities and Markets Authority (ESMA) publiserte høsten 2015 retningslinjer for utarbeidelse og bruk av APM-er utenfor regnskapet (APM-er i regnskapet reguleres av IFRS). Retningslinjene trådte i kraft 3. juli 2016 – med virkning fra og med halvårsrapporteringen for 2016.

I ettertid har ESMA i tillegg utgitt en rekke uttalelser som er ment å gi ytterligere veiledning i forståelsen og anvendelsen av retningslinjene. I Norge er det Finanstilsynet som håndhever anvendelse av retningslinjene.

Finanstilsynets observasjoner og prioriteringer

Finanstilsynet publiserte i oktober 2017 en tematilsynsrapport basert på innhentet egenrapportering fra noterte foretak og tilsynets observasjoner gjort i forbindelse med en gjennomgang av et utvalg av de samme selskapenes påfølgende rapportering for 2016 (*Tematilsyn om alternative resultatmål 2017*, Finanstilsynet, oktober 2017).

Tilsynet oppsummerte funnene i tematilsynet på følgende måte: «I følge egenrapporteringen til foretakene for tredje kvartal 2016, etterlever foretakene i for liten grad retningslinjene. Foretakene forventet økt etterlevelse av retningslinjene for årsrapporten 2016. Finanstilsynet observerer likevel at

OBX-selskapene ikke overholder retningslinjene tilstrekkelig for årsrapporten 2016.»

På denne bakgrunn gjennomførte Finanstilsynet en kontroll av 25 selskapers APM-praksis i 2016- og 2017-rapporteringen, med utgangspunkt i selskapenes halvårs- og årsrapportering, samt resultatpresentasjoner og børsmeldinger gjort i forbindelse med halvårsrapporteringen for 2017 og andre utvalgte børsmeldinger i perioden fra januar 2017 til mai 2018 (*Kontroll av noterte foretaks etterlevelse av retningslinjer – alternative resultatmål – 2018*, Finanstilsynet, november 2018 («2018-rapporten»)).

Tilsynet oppsummerte funnene i kontrollen på følgende måte: «Kontrollen avdekket at foretakene fortsatt ikke oppfyller kravene på en rekke områder. Det er avdekket vesentlige mangler i etterlevelse i foretakenes forklaring av bruk og i avstemming av alternative resultatmål. Finanstilsynet har også observert tilfeller der alternative resultatmål blir vektlagt mer enn regnskapstall, og hvor det ikke er gitt en balansert fremstilling.»

Den ovennevnte «brobyggingen» mellom regnskapsinformasjonen og APM-ene skal i henhold til ESMA's retningslinjer skje ved at APM-er skal defineres og avstemmes mot regnskapsinformasjonen. For å sikre at den finansielle kommunikasjonen som et foretak gjør, er helhetlig og tydelig, skal APM-ene forklares – hvorfor utarbeider og bruker foretaket de aktuelle APM-ene – og APM-ene skal ikke vektlegges mer enn tilsvarende regnskapstall. Som det fremgår over, er det særlig bruksforklaring og avstemming som i mange tilfeller er mangelfull, men Finanstilsynet observerer også at flere foretak «overkommuniserer» APM-er på bekostning av regnskapstallene slik at fremstillingen i ulike rapporter etter dets syn ikke er «balansert».

ESMA og Finanstilsynet, delvis som et resultat av de observasjonene gjort av sistnevnte i 2018-rapporten, har identifisert APM-bruk som et prioritert

område for sin kontrollvirksomhet fremover. I sitt Rundskriv 4/2018, *Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2018* (november) skriver tilsynet at det vil fortsette å følge opp etterlevelsen av de gjeldende retningslinjene.

Brukernes observasjoner

Formålet med APM-er er, som redegjort for ovenfor, først og fremst å gi brukerne supplerende informasjon, utover det som gis i samsvar med IFRS i regnskapet. Komité for finansiell informasjon (KFI) i Norske Finansanalytikeres Forening (NFF) representerer et talerør for brukermiljøene i Norge. KFI utgir årlig en uttalelse basert på observasjoner gjort av brukere omkring foretakenes kommunikasjon av finansiell informasjon i og utenfor finansregnskapet. I 2017 var APM-er et av temaene KFI uttalte seg om. KFI bekreftet gjennom uttalelsen at APM-er faktisk brukes av investorer og analytikere, men understreket samtidig at «åpenhet» er viktig, og presiserte følgende:

- Tydelige og forståelige definisjoner av APM-er må gis.
- Definisjoner og beregning av APM-er må anvendes likt over tid.
- APM-er må avstemmes mot mest nærliggende regnskapspost eller mellomsum i finansregnskapet, og avstemmingposter må forklares.
- Det må redegjøres for hvorfor foretaket anser at APM-ene gir relevant brukerinformasjon.

Disse anbefalingene er sammenfallende med ESMA's retningslinjer. Det at regulerende myndigheter (ESMA, Finanstilsynet) og regnskapsbrukerne (KFI) er samkjørte i sine instruksjoner og anbefalinger til foretakene, understreker retningslinjenes legitimitet og underbygger at det å etablere gode rutiner for APM-bruk er langt mer enn en etterlevelsesevelse – det er tale om å kommunisere med markedet på en måte som gjør brukerne i stand til å ta velinformerte beslutninger.

EYs observasjoner¹

EY gjorde høsten 2018 en gjennomgang av 21 selskapers (samtlige på OBX-listen) APM-bruk i årsrapportene for 2017. På samme måte som Finanstilsynet oppsummerte i sin 2018-rapport, observerte EY at det er rom for forbedringer både når det gjelder APM-definisjonenes presisjon, APM-enes formålsforklaring, og avstemmingene mot de mest nærliggende regnskapstallene. EY observerte, på samme måte som Finanstilsynet, at fremstillingene i en del tilfeller ikke er godt nok balanserte, ved at APM-ene er de som omtales og analyseres i ledelsesrapporteringen, uten at regnskapstallene gis tilsvarende oppmerksomhet.

Det er særlig sentralt at justeringsposter behørig redegjøres for, både i defineringen og i avstemmingene – disse redegjørelsene må være tilstrekkelig finkornede slik at de ikke er egnet til å vilde leseren. For eksempel er det ikke tilstrekkelig å definere «Underliggende inntjening» som «Driftsresultat før spesielle poster» e.l. og deretter kvantifisere justeringen med kun et totalbeløp for «spesielle poster» (etter som driftsresultat verken er definert eller spesifisert i IFRS, er dette teknisk sett også et APM, som etter ESMA's retningslinjer skal defineres og forklares). I både definisjonen og avstemmingen må «spesielle poster» inndeles i de postene som inngår, slik at en leser gis forutsetning til å forstå justeringen som gjøres. I retningslinjene fremkommer det også at benevnelsene som gis til APM-ene skal være klagjørende. «Spesielle poster» er i så måte neppe et godt eksempel på den typen benevnelser retningslinjene oppfordrer til.

I en del sammenhenger blir forklaringene sirkulære og det brukes mange ord for å si én og samme ting. «Underliggende inntjening er det viktigste nøkkeltallet for resultatmåling da dette målet viser den underliggende inntjeningen i perioden», er et eksempel på en slik forklaring. Strengt sagt er

¹ For en mer utdypende og omfattende redegjørelse av gjeldende regelverk og praksis, både i Norge og internasjonalt, vises det til artikkelen «APM-er i og utenfor regnskapet – retningslinjer og praksis»; Kvitte, Strandvold og Grimstad; Magma, 1/2019.

det ingen forklaring, men snarere en ubegrunnet påstand. Denne typen innholdsløse og generelle forklaringer kan gjenfinnes hos flere foretak, og er neppe særlig gjennomtenkte. For at forklaringen skal bli noe mer enn en etterlevelsesevølse, må foretakene gjøre en grundig vurdering av hvilke resultatmål som faktisk er mest relevante for det aktuelle formålet, og så må denne vurderingen brukes som grunnlag for utarbeidelsen av forklaringen som gis sammen med APM-et i rapporteringen.

APM-er kritiseres ofte for å være ubalanserte på den måten at de kan gi uttrykk for bedre omsetning og inntjening enn det regnskapstallene tilsier. KFI observerte nettopp dette i sin 2017-uttalelse, som omtalt over, og viste ved hjelp av en tidsrekke for enkelte utvalgte selskaper at det er en tendens til at APM-ene gir et bedre uttrykk for resultatutvikling og finansiell stilling enn regnskapstallene. Det fremgikk imidlertid også at retningen på forholdet mellom de to informasjonskildene slett ikke er konsekvent. Med andre ord finnes det flere

eksempler på at APM-er justeres for resultatøkende poster – som for eksempel i oppdrettsbransjen, der en ofte justerer for verdiendringer på biomassen i APM-ene.

Det samme viser EYs gjennomgang av 2017-årsrapporter. Omtrent halvparten av selskapene i utvalget rapporterte justerte EBIT- og EBITDA-tall, og i begge tilfellene var de justerte tallene bedre enn tilsvarende regnskaps-tall i om lag to tredjedeler av tilfellene. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis et uttrykk for bevisste forsøk på «forskjønnning» av resultatene. Ofte er formålet med APM-ene å gi uttrykk for en mer normalisert resultatutvikling og det gjøres derfor justeringer for poster som sjelden inntreffer. Dette vil typisk omfatte utgifter i forbindelse med store restruktureringer, nedskaleringer og nedbemanninger, og det er sjelden at denne typen aktiviteter gir opphav til engangsinntekter eller -gevinster.

Avsluttende kommentarer

Mange foretak har til dels et overraskende høyt antall APM-er i sin rapportering. I en del tilfeller er et eller flere APM-er tilsynelatende av liten betydning for ledelsens kommunikasjon og budskap. For eksempel gjenfinnes et eller flere APM-er i en opplisting eller tabell, men tas for øvrig ikke opp i ledelsens redegjørelse og analyse. I andre tilfeller brukes APM-er som fremstår som rimelig like, men likevel nyansert forskjellig, parallelt eller om hverandre. Det er derfor en del som tyder på at enkelte foretak kan være tjent med en grundig gjennomgang av sin APM-bruk, ikke bare for å sikre etterlevelse av ESMA-retningslinjene, men også for å tilrettelegge for god kommunikasjon med markedet. Presentasjon av APM-er som ikke har et klart formål, kan virke mot sin hensikt, ved at det budskapet som ønskes kommunisert, indirekte nedtones gjennom det som av og til omtales som «overbelastning» av brukerne. Den fortløpende oppfølgingen og kvalitetssikringen av APM-er lettes også ved en målrettet APM-bruk.

Endringer i norsk anbefaling om eierstyring og selskapsledelse

Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES) ga 17. oktober 2018 ut en revidert anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Nedenfor følger en oversikt over de viktigste endringene. Anbefalingen kan lastes ned fra: www.nues.no.

Høyskolelektor
Stine Winger Minde
Handelshøyskolen BI, Institutt for rettsvitenskap og styring
Hun er sekretær for Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES).

I forkant av endringene ble det gjennomført en høringsrunde. Flere av forslagene, fortrinnsvis om selskapenes samfunnsansvar og verdiskaping, ble også debattert i media.

Bakgrunnen for den reviderte anbefalingen er endringer i lover og regler, internasjonal utvikling og erfaringer med bruken av anbefalingen. Noen av forslagene har bakgrunn i en kartleg-